

A VIDÉKFEJLESZTÉSI TÁMOGATÁSOK TERÜLETI ELTÉRÉSEI ROMÁNIÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

BAKOS IZABELLA MÁRIA
TAMUS ANTALNÉ
TAKÁCSNÉ GYÖRGY KATALIN

Összefoglalás

Magyarország és Románia számára a vidékfejlesztési programok lehetőséget adnak a vidéki térségek gazdasági, társadalmi és környezeti problémáinak a mérséklésére, melyekre csupán belső forrásokból nem lennének képesek. Felvetődik a kérdés, hogy mennyire tudtak/tudnak hatékonyan élni ezzel az eséllyel. Kutatásunkban célul tűztük ki a két szomszédos ország 2007-2013-as vidékfejlesztési programjának és a programozási időszakon belül megvalósult pályázási sajátosságainak az értékelését. Szekunder kutatásunkban pályázati aktivitásukat statisztikai módszerek segítségével elemeztük. Vizsgáltuk, hogy az egyes régiókra milyen jellegű és összegű támogatások voltak jellemzőek és hogy a pályázási kedv összefüggésben van-e a térségek gazdasági-társadalmi helyzetével.

Összegezve elmondható, hogy Románia és Magyarország nem használta ki teljes mértékben az Európai Unió vidékfejlesztési forrásait. A romániai LEADER akciócsoportok életében az elmúlt időszak a tanulási és tapasztalatszerzési időszak volt és számottevően kisebb mozgástérrel rendelkezett, mint a programban már jártasabb EU-s tagországok.

Kulcsszavak: *közös vidékfejlesztési támogatások, Magyarország, Románia, megyei eloszlás, faktor- és klaszteranalízis, 2007-2013-as programidőszak*

JEL: C38, E65, Q18

Regional Differences in Subsidies for Rural Development in Romania and Hungary

Abstract

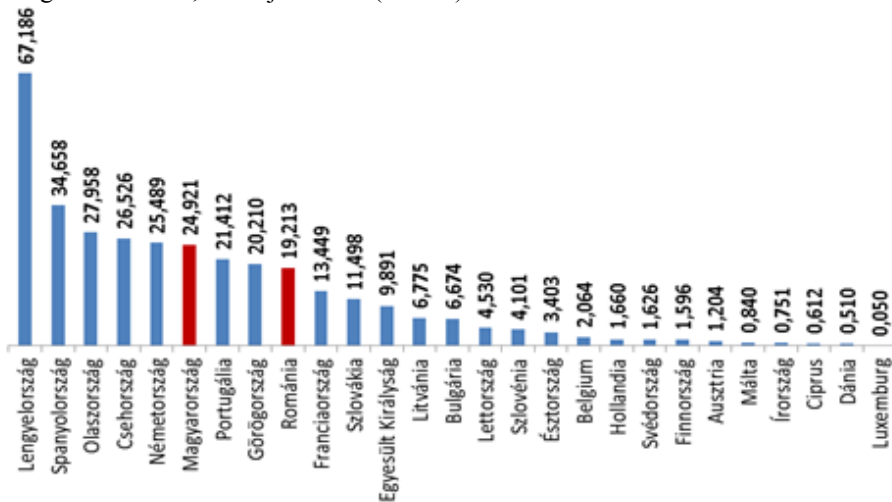
Rural development support programs allow Hungary and Romania to mitigate the economic, social and environmental problems of rural areas, which would be impossible by relying only on internal resources. It is appropriate to examine how well these countries have been able to take advantage of this opportunity. The aim of our research is to assess the 2007-2013 rural development programs in the two neighbouring countries, along with the patterns of application within this programming period. In our secondary research we analyze application activity by statistical methods. We analyze the amount of support typical for the particular regions and whether application activity is in correlation with the economic and social situation of these regions.

In summary, Romania and Hungary have not exploited EU rural development resources fully. For LEADER action groups in Romania it has been a period to learn and gain experience and they have had significantly less latitude than member states with more experience with the program.

Keywords: *common support for rural development, Hungary, Romania, county distribution, factor and cluster analysis, 2007-2013's program period*

Bevezetés

Az EU nagy hangsúlyt fektet a regionális különbségek mérséklésére és költségvetésének jelentős részét fordítja az elmaradott régiók felzárkóztatására és a fenntartható fejlődés feltételeinek a megteremtésére. A 2007 és 2013 közötti időszakban a regionális és a kohéziós politika részére elkülönített összeg 347 milliárd euró volt, ami az EU költségvetésének 35,7%-át jelentette (1. ábra).

1. ábra: Az EU kohéziós támogatása 2007-2013 között, országonként (Mrd EUR)

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/funding/index_hu.cfm alapján

A legtöbb kohéziós, vissza nem térítendő támogatásban Lengyelország részesült (67,185 milliárd euró). A vizsgálatunk tárgyát képező Magyarország és Románia is jelentős támogatáshoz jutott. Magyarország mindhárom kohéziós célkitűzésre (24,921 milliárd euró), Románia pedig csak a *konvergencia* és az *európai területi együttműködés* célkitűzésre (19,213 milliárd euró) kapott támogatást. A tagországok is hozzájárultak a kohéziós politika finanszírozásához, ami csaknem 700 milliárd euró rendelkezésre álló támogatást eredményezett az Unióban (EB, 2013).

Ugyan az Európai Közösség alapelvei között már az alakulás óta jelen van a regionális különbségek felzárkóztatásának igénye (Rechnitzer, 2011), hosszú folyamat vezetett a tényleges, mai értelemben vett regionális politika kialakulásáig. Roberts és Springer (2001) munkájukban azt hangsúlyozzák, hogy az EU politikái csak akkor lehetnek működőképesek, ha a tagállamok is azzá akarják tenni őket. Kívánságaik és prioritásaik keveréke jelentheti ugyanis az alakító erőt a politikák tervezésekor és bár az EU a konszenzuskeresésre törekszik, ez az új tagállamok csatlakozásával egyre problematikusabbá válik. Az új tagországok csatlakozásával valóban jelentős mértékben megnövekedtek a gazdasági és kulturális különbségek, a megoldásra váró problémák. Az 1999. évi berlini fórumon az EU felismerte, hogy *a regionális politika mellett a vidékben való gondolkodás is szükségszerű* és az „Agenda 2000” részeként – melyben a Bizottság javaslatot tesz a 15 tagállamnak a 2000 utáni fejlesztéseket illetően – megtörténik a Közös Agrárpolitika reformja, melynek második pillére a vidékfejlesztés lett. Glatz (2008, 33 p.) megfogalmazásában: „Tudatossá vált, hogy a vidéket vállalkozássegítő, munkahelyteremtő akciókkal kell támogatni, mert a vidék lakottsága csak akkor

biztosítható, ha a vidéken munkaalkalom adódik.” A vidékfejlesztési politika növekvő jelentőségét indokolja továbbá, hogy a vidéki, rurális térségek az EU területének több mint 91%-át alkotják, és az uniós lakosság több mint 56%-ának szolgálnak lakhelyül. Ezen térségek ugyanakkor jelentős gondokkal küszködnek, hiszen jellemzően előregedő a lakosság, rossz az infrastruktúra, és a szolgáltatások színvonala sem megfelelő, és magas a munkanélküliség is (EB, 2012).

Románia és Magyarország számára az EU-s vidékfejlesztési programok jelentős mértékben hozzájárulnak a vidéki térségeik felemelkedéséhez és az életszínvonal javításához. Tanulmányunkban célul tűztük ki annak vizsgálatát, hogy a két ország mennyire használta fel hatékonyan az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) finanszírozott vidékfejlesztési támogatásokat a 2007-2013-as programidőszakban. Vizsgáltuk továbbá, hogy voltak-e jelentős területi eltérések a források lehívása szempontjából, megyei szinten. A szakirodalmi és az egyéb szekunder információk áttanulmányozása után a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg, melyeket statisztikai módszerek segítségével teszteltünk:

- **H1:** Van szignifikáns kapcsolat adott megye GDP-je és a jóváhagyott támogatási kérelmeinek az összege között
- **H2:** A román és a magyar megyék klaszterekbe rendezhetőek, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott támogatások területi eloszlása szerint
- **H3:** A román és a magyar vidékfejlesztés eltérő tendenciát mutatott a 2007-2013-as pályázati sajátosságokat tekintve.

Anyag és módszer

Kutatásunk alapját az általunk összeállított adatbázis képezte, amely az EMVA-ból finanszírozott román és magyar jóváhagyott támogatási kérelmek darabszáma és szerződötett összegei szerinti kumulált adatokat tartalmazta. Románia 41 és Magyarország 19 megyéjének adata szerepelt az adatbázisban, eltekintve Bukaresttől és Budapeستől, mint urbanus fővárosoktól. Az adatokhoz román oldalról a Halászati és Vidékfejlesztési Kifizetési Ügynökség (APDRP), magyar oldalról pedig a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) honlapján fértünk hozzá. Románia esetében a 2007-2012.08.29, Magyarország esetében pedig a 2007-2013.10.14 közötti időszak adatai álltak rendelkezésünkre. A román adatok euróban a magyar adatok pedig forintban voltak megadva. Utóbbit az Európai Beruházási Bank által alkalmazott árfolyamokon számoltuk át euróra, az összehasonlíthatóság miatt.

A leíró statisztikák mellett a faktor- és klaszteranalízis módszerét alkalmaztuk az SPSS programcsomag segítségével. Ahhoz, hogy a megyék összehasonlíthatóak és csoportosíthatóak legyenek, az elnyert vidékfejlesztési támogatások tekintetében, viszonyított mutató értékeket számoltunk és ezeket vontuk be a faktor- és klaszteranalízisünkbe (*1. táblázat*). A mutatókhoz az EUROSTAT, a KSH és az INSSE (Romániai Statisztikai Hivatal) adatbázisa szolgált adatokkal. Olyan nagyságrendbeli különbségek voltak euróban, amik nem tették lehetővé a változók román és magyar oldalról való együttes alkalmazását (erre külön lefutattunk egy klaszteranalízist). Azt viszont meg lehetett vizsgálni, hogy milyen tendenciák voltak megfigyelhetőek a két ország pályázati gyakorlatában.

1. táblázat: A faktor- és klaszteranalízisben alkalmazott változók

Románia	Magyarország
1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)	
1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	
1 lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	
1 vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	-
1 munkanélküli-re számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	
1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha)	

Forrás: Saját szekunder kutatás (2013)

A faktor- és klaszteranalízis során először lefutattuk a Kaiser-Meyer-Olkin tesztet és mivel a kapott érték mindkét ország esetében nagyobb volt, mint 0,5, a faktoranalízis elvégezhető volt. A faktoranalízis során kapott komponens mátrixot Varimax módszerrel rotáltuk és a Centroid súlyközpontos módszert alkalmazva lefutattuk a klaszteranalízist. Az elemzések elvégzéséhez nagy segítségünkre volt a Sajtosi-Mitev (2007) féle SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv.

A kutatásunk eredményeinek jobb megértése és kiegészítése képen öt romániai és öt magyar gazdával és vállalkozóval készítettünk mélyinterjúkat. Malhotra (2001) szerint ez a módszer alkalmas arra, hogy mélyebben megismerjünk adott problématerületet. Az interjúkon az EU-s pályázatokkal kapcsolatos attitűdökre, az esetleges tapasztalatokra és véleményekre fókuszáltunk. Az interjúkat 2013. augusztus 19-23. között készítettük.

Eredmények

A vizsgálatunk tárgyát képező két ország fontosabb változói láthatóak a 2. táblázatban. Románia lakossága kétszerese a magyarnak, ami a két ország területét tekintve érthető.

2. táblázat: Románia és Magyarország fontosabb mutatói

Mutatók	Románia	Magyarország
Népesség (2012, fő)	21 355 849	9 931 925
Népesség (2010, fő)	21 462 186	10 014 324
GDP PPP (2010, millió EUR)	244 507	158 833
Munkanélküliek száma (2010, fő)	626 960	474 757
Mezőgazdasági terület (2010, ha)	13 753 050	4 228 580
Művelt mezőgazdasági terület (2010, ha)	10 071 440	1 653 960
Mezőgazdasági üzemek száma (2010, db)	3 859 000	575 400
Mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma (2010)	1 639 000	439 955
Mezőgazdaságban létrehozott GVA (2010, EUR/fő)	5 200	8 100
Mezőgazdaságban létrehozott SO (2010, EUR)	10 420 314 210	5 241 037 240

Forrás: AMŐ, KSH, INSSE, EUROSTAT alapján, saját szerkesztés

A magasabb lakosságszám ellenére azonban Románia gazdaságilag fejletlenebb, mivel GDP-je vásárlóerő-paritás alapján csupán 85 674 millió euróval haladta meg a magyar GDP-t. Románia a 13 753 050 hektár mezőgazdasági területének 73%-át megműveli, míg Magyarország 4 228 580 hektár mezőgazdasági területének csak a 39%-át hasznosítja. A magyar 626 320 mezőgazdasági üzem a román 3 931 350 üzemmével szemben a mezőgazdaságban létrehozott egy főre jutó Bruttó Hozzáadott Értéket (GVA) és a mezőgazdaságban létrehozott Standard kibocsátást (SO) tekintve jobban teljesített (2010-es adatok).

A vidék fogalma az EU-ban, Romániában és Magyarországon

Több szerző is egyet ért abban, hogy a vidék definiálására, nincs egységesen elfogadott meghatározás. Az Európai Unió nem írja elő a tagországi számára, hogy mit tekintsenek vidéknek, hanem minden tagország a saját adottságait figyelembe véve determinálja, tölti meg tartalommal. „A vidékfogalom tisztázása azért szükséges, hogy területileg lehatárolhatóak legyenek az ország azon vidéki területi, amelyek fejlesztése az átlagostól eltérő módszereket, eszközöket és intézkedéseket igényel. A vidéki területek meghatározása különböző kritériumoknak megfelelően történhet attól függően, hogy a ruralitást milyen szempontból – földrajzi, szociális, gazdasági vagy kulturális – vizsgáljuk.” (Sarudi, 2003, 211 p.) Az Európai Unió Vidéki Chartája (1995) meghatározásában: „A vidék olyan szárazföld, belső vagy tengerparti terület, amely a kisvárosokat is és a falvakat is magában foglalja és a területet jellemzően az alábbi célokra használják: mezőgazdaság, erdészet, aquakultúra, halászat, a vidéki lakosok gazdasági és kulturális tevékenysége, nem városi üdülés, pihenés, természetvédelem, lakhatás.” Az AGENDA 2000 előtti évtizedben vidéki térségnek tekintették azt, ahol a népsűrűség a NUTS 5 (település) szintjén nem haladta meg a 100 fő/km²-t. Ugyan ebben az időszakban az OECD kritériuma 150fő/km² volt. Napjainkra a vidék fogalma leegyszerűsödött az AGENDA 2000-ben, amely szerint vidéknek minősül az a terület, ahol a népsűrűség 100 fő/km² alatti, csökken a népesség és a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya kétszerese az Európai Unió átlagának. (Csete–Láng, 2009) Magyarországon azt a vidéket tekintjük vidéknek, amely városi státusszal nem rendelkezik, vagy rendelkezik ugyan városi státusszal, de lakónépessége 10 000 főnél kevesebb. Romániában a vidék fogalma viszonylag új keletű, mivel a vidékfejlesztés az 1990-es évek második felétől került az érdeklődés középpontjába, főleg az után, hogy az Európai Unió meghirdette a SAPARD mezőgazdasági és vidékfejlesztési programot. Romániában törvény írja elő a települések státuszát, így vannak 10 000 lakos feletti vidékek és ennél alacsonyabb lakosságú városok (Kerekes et. al., 2010). Az önálló önkormányzatokkal rendelkező községeket tekintik vidéki településnek, illetve ezek összességét vidéki térségnek. (Vincze, 2012)

Román vs. magyar vidékfejlesztés 2007-2013 között

A 2007-2013-as programidőszakban Románia 10 milliárd, Magyarország pedig 5,3 milliárd eurót fordíthatott vidékfejlesztésre a tagállami hozzájárulásokat is beleértve (3. táblázat). A vizsgált időszakban, Romániában összesen 61 855 db pályázat nyert vidékfejlesztési támogatást, ami 47%-os forráslehívást jelentett. Az elnyert támogatások darabszámát tekintve Alba (Fehér) megye, 4 561 db elnyert pályázatával kimagaslóan jól teljesített. Öt követte Bistrița-Năsăud (Beszterce-Naszód), 3 897 db és Mehedinți, 2 803 db elnyert támogatással. Mindhárom megye közte van a tíz legnagyobb támogatási

összeget elnyerő megye között. A legkevesebb támogatást a többnyire rurális főváros București (Bukarest, 10 db) és Ilfov megye (188 db) kapta. Magyarországon sokkal több és kisebb összegű pályázatok nyertek támogatást, mint Romániában. A 201 244 db nyertes pályázattal a vizsgált időszakban 70%-os volt a vidékfejlesztési forrásfelhasználás Magyarországon. Az elnyert támogatások darabszámát tekintve Bács-Kiskun megye, 31 905 db elnyert pályázatával kimagaslóan jól teljesített. Ezt követte Szabolcs-Szatmár-Bereg, 25 732 db és Hajdú-Bihar, 23 928 db elnyert támogatással. Pest megye után, ők hívhatták le a legnagyobb összegű vidékfejlesztési forrásokat. A ranglista végén Komárom-Esztergom megye áll, 2 855 db elnyert pályázattal.

3. táblázat: A román és a magyar vidékfejlesztés költségvetése (2007-2013)

Megnevezés	Románia	Magyarország
Támogatás összesen, EUR (EMVA+tagállami hozzájárulás)	10 milliárd	5,3 milliárd
Elnyert pályázatok száma, db	61 855	201 244
Szerződött támogatási összegek, EUR	4 727 401 911	3 724 200 800
Forrásfelhasználás	47%	70%
1. tengely (Versenyképesség), EUR	2 545 400 451	2 256 681 782
2. tengely (Környezetvédelem), EUR	37 085 311	663 792 528
3. tengely (Életminőség), EUR	2 097 806 221	669 555 268
4. tengely (LEADER), EUR	47 109 928	134 171 222
Román adatok: 2007-2012.08.29., magyar adatok: 2007-2013.10.14.		

Forrás: APDRP.ro, MVH.hu (2007-2013) alapján, saját szerkesztés

Az intézkedések körét tekintve mindkét országban meghatározó fontossággal bírt a *mezőgazdasági üzemek korszerűsítése* valamint a *mezőgazdasági és az erdészeti termékek hozzáadott értékének a növelése*. Román oldalról a *falvak korszerűsítése*, magyarról pedig az *agrár-környezetvédelmi kifizetések* jelentették még a fő prioritásokat. A LEADER tengelyre különítették el a legkisebb támogatási összeget, Romániában 424 millió eurót, Magyarországon 273 millió eurót. A vizsgált időszakban a LEADER források 17%-a lehívásra került Magyarországon, míg Romániában csak a 2%-a. Román oldalról ez részben azzal magyarázható, hogy a LEADER Program első ciklusát két és fél éves csúszással kezdte meg 2009-ben. Amikor az akciócsoportok a térségstratégiájukat készítették, még nem volt semmilyen minisztériumi előírás, a munkatervre, a dokumentálásra és a folyamatok lebonyolítására vonatkozóan, ezért a pályázatok kiírása is sokat késett. A Dél-Nyugat Szatmár Akciócsoport vezetőjével készített interjúnk során elhangzott, hogy Romániában a LEADER egy út a decentralizáció felé, hiszen lehozza helyi szintre a döntéshozatalt. A román szaktárca erős befolyással bír, mivel a LEADER a Vidékfejlesztési, Halászati és Kifizetési Ügynökség mellett, de csupán azt kiegészítve működik. Interjúalanyunk szerint a 2014-2020-as periódusban már nagyobb mozgástérrel fog rendelkezni a romániai LEADER és több pénzforrást fognak biztosítani az alulról jövő kezdeményezésekre.

Kapcsolatvizsgálat

Első hipotézisünk (**H1**), melyben azt feltételeztük, hogy van szignifikáns kapcsolat adott megye GDP-je és a jóváhagyott támogatási kérelmeinek az összege között, mindkét

ország esetében igazolást nyert a Pearson féle korrelációs számításunk alapján. A pozitív korreláció Magyarország esetében jóval erősebb, mint Romániában. Statisztikailag igazolhatóan kimutatható tehát, hogy a gazdaságilag fejlettebb megyék nagyobb összegű támogatásban részesültek, mint a fejletlenebb megyék (4. táblázat).

4. táblázat: A megyék pályázati eredményessége és GDP-je közötti korreláció

Megnevezés	Románia	Magyarország
	Kumulált jóváhagyott támogatási összeg (EUR)	
GDP vásárlóerő-paritás (millió EUR)	0,391*	0,602**
Pearson féle korrelációs számítás, *Sig=99%, **Sig=95%		

Forrás: Saját számítás eredménye (2013)

Ennek egyrészt az lehet az oka – amit az interjúalanyokkal való beszélgetések is alátámasztottak – hogy az elmaradottabb megyék gazdái és vállalkozói sok esetben nem rendelkeztek elég önrésszel a pályázáshoz. A hitelfelvétel nyújtotta lehetőségekkel kapcsolatban mindkét oldalról többnyire rossz véleménnyel voltak az interjúalanyaink. Még azok is, akik egyébként sikeresen pályáztak, bürokratikusnak és nehézkesnek élték meg a forrásle hívásokat.

A román és a magyar megyék támogatási mutatóinak faktoranalízise

A faktorelemzés során mindkét ország esetében megközelítőleg két azonos faktorváltozó volt azonosítható (5-6. táblázat).

5. táblázat: A romániai faktorok korrelációja a változókkal

Faktorok összetevői	Faktorok	
	1	2
Első faktor (három változóból)		
1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	0,906	0,358
1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)	0,877	0,452
1 vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	0,811	0,505
Második faktor (két változóból)		
1 munkanélküli számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	0,391	0,875
1 lakosra jutó jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	0,440	0,857

Forrás: Saját számítás eredménye (2013)

Romániánál az 1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha) mutatót kivettük az elemzésből, mert túlságosan nagy hatása volt és torzította az eredményt. A kapott két faktor közül az első a mezőgazdasági aktivitásra

jutó támogatások faktor nevet, a második a lakosságra jutó támogatások faktor nevet kapta. Tehát a vizsgálatba vett valós mutatók helyett ezt a két elméleti mutatót alkalmaztuk a klaszteranalízisünknel, kiszűrve ezzel az egymással jól korreláló nagyszámú változók túlzott súlyát a klaszterek kialakításakor.

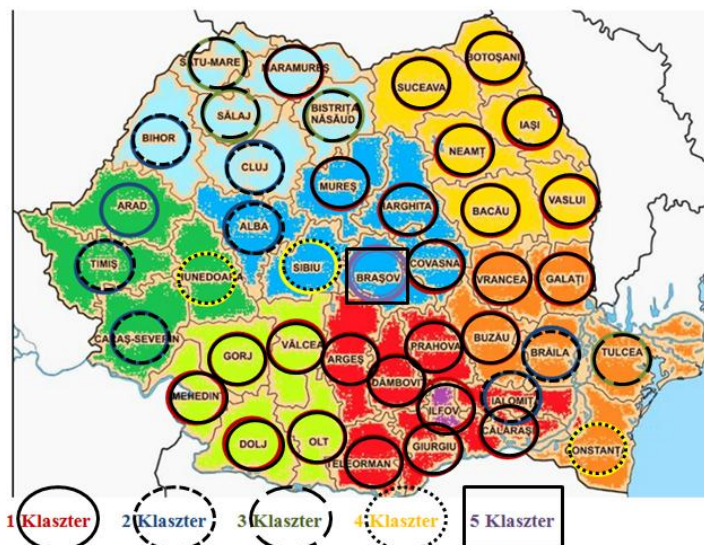
6. táblázat: A magyarországi faktorok korrelációja a változókkal

Faktorok összetevői	Faktorok	
	1	2
Első faktor (három változóból)		
I lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	0,953	0,171
I munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	0,889	-0,041
I mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	0,696	0,668
Második faktor (két változóból)		
I mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)	-0,084	0,909
I ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha)	0,635	0,688

Forrás: Saját számítás eredménye (2013)

A romániai és a magyarországi megyék klaszterei

A két faktorváltozó segítségével mindkét ország megyéi öt-öt klaszterbe voltak sorolhatóak. Ezáltal második hipotézisünk (H2), melyben azt feltételeztük, hogy a román és a magyar megyék klaszterekbe rendezhetőek az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott támogatások területi eloszlása szerint, igazolást nyert. Az egyes román klasztereket és az abba tartozó megyéket a 2. ábra mutatja.

2. ábra: A romániai megyék klaszterei
Forrás: Saját számítás eredménye (2013)

3. ábra: A magyarországi megyék klaszterei

Forrás: Saját számítás eredménye (2013)

Az *első klaszterbe* tartozó megyék kapták a legkevesebb vidékfejlesztési támogatást a mezőgazdasági aktivitás faktorhoz viszonyítva. A régiók szintjén Székelyföld (közigazgatásilag nem létezik), Észak-kelet, Dél-nyugat és Ialomița kivételével a Dél-romániai statisztikai régiók megyéi egytől-egyig kedvezőtlen helyzetben voltak a forráslelvás eredményességét tekintve. Brassó megye *önálló klasztert* képezve a legjobb pozícióban volt. A *többi klaszter* megközelítőleg azonos szinten teljesített.

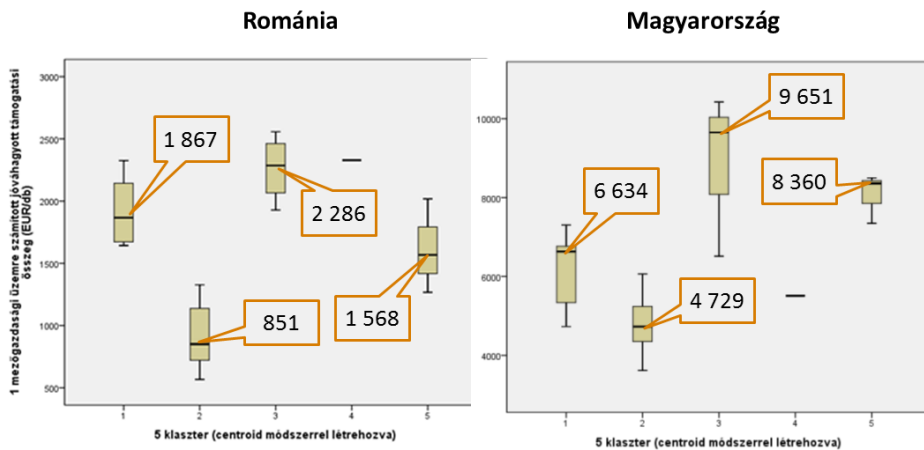
A mezőgazdasági faktorhoz viszonyítva Magyarországon a *kettes klaszter* megyéi kapták a legkevesebb vidékfejlesztési támogatást. A *hármasklaszter* is kedvezőtlen helyzetben volt-e tekintetben. Az egyes csoport megyéiben a mutató értéke elfogadhatóan alakult. Tolna megye *önálló klasztert* képez és a négyes klaszterhez hasonlóan a legjobb szinten állt a mezőgazdasági aktivitás szerinti támogatáslelvást tekintve. Romániával ellentétben eléggé változatos képet mutatnak a régiók. Ahogyan azt a 3. ábra is jól szemlélteti, minden régióon belül voltak gyengébben és eredményesebben teljesítő megyék a forráslelvások szempontjából.

A klaszterek mutatók szerinti jellemzői

A továbbiakban dobozdiagramok segítségével szemléltetjük az egyes klaszterek fontosabb mutatók szerinti jellemzőit és egymáshoz viszonyított helyzetét. A dobozban található a minta felének szórása. A számok a klaszterek mediánjait jelölik. A doboz alsó és felső talpa pedig az adott klaszter minimumát és maximumát.

Az egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg alapján, Romániában Brassó megye után a legjobb pozícióban a hármasklaszter megyéi vannak – Beszterce-Naszód, Szilágy, Szatmár és Tulcea megyék – 2 286 euró mediánnal.

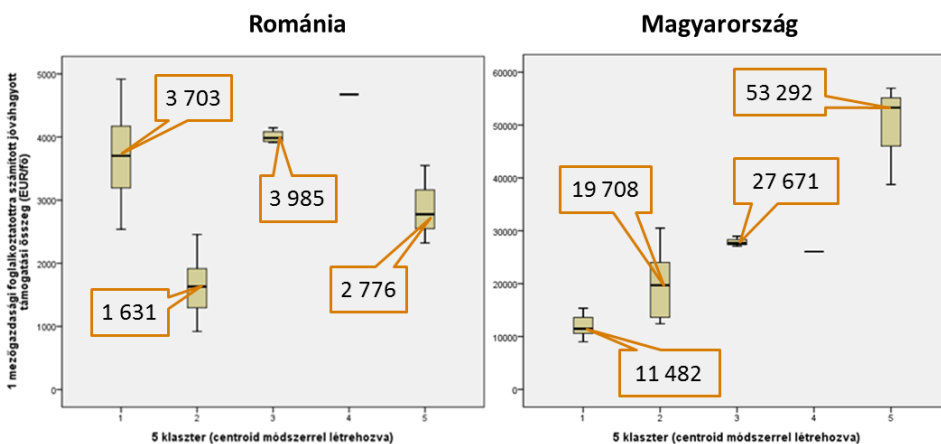
Magyarországon egy mezőgazdasági üzemre jóval nagyobb összegű támogatás jutott. A legjobb pozícióban a hármas klaszter megyéi vannak – Baranya, Győr-Moson-Sopron és Veszprém megyék – 9 651 euró mediánnal (4. ábra).

4. ábra: Egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db, klaszterek)

Forrás: Saját számítás eredménye (2013)

Magyarországon az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra jutó jóváhagyott támogatási összeg Romániához viszonyítva még a legrosszabb helyzetben lévő csoport esetében is nagyobb. Az előző mutatóhoz hasonlóan Romániában a mutató értéke Brassó után a hármas klaszter megyéiben a legnagyobb. Magyarország esetében a mutató értéke az ötös klaszter esetében – Komárom-Esztergom, Nógrád, Vas megyék – a legnagyobb 53 292 euró mediánnal. Matematikai alapon ezekben a megyékben növelhető lenne a mezőgazdasági foglalkoztatottak száma (5. ábra).

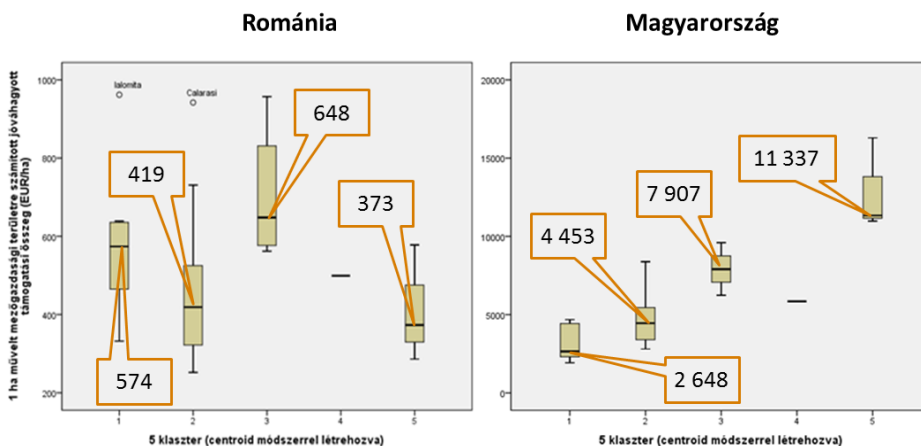
5. ábra: Egy mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db, klaszterek)

Forrás: Saját számítás eredménye (2013)

Schlett (2013) szerint a mezőgazdaságban foglalkoztatottak bővítésének elsődleges célcsoportjai az álláskeresők és a mezőgazdasági tevékenységet nem foglalkoztatott viszonyban végzők lehetnének.

Románia esetében a klaszterek közötti különbségek az egy hektárra számított jóváhagyott támogatási összegek esetében a legkisebbek. A mediánok alapján a legkedvezőbb helyzetben a hármasklaszter megyéi vannak. Ialomița megye az első klaszterből és Călărași megye a második klaszterből kiugróan jó helyzetben van a mutató szerint. Magyarországon a mutató értékei szintén meghaladják a román értékeket és a mezőgazdasági foglalkoztatottra számított mutatóhoz hasonlóan, 11 337 euró mediánal az ötös klaszter megyéi állnak az első helyen.

A faktor- és klaszteranalízis eredményei alapján harmadik hipotézisünket (**H3**), mely szerint a román és a magyar vidékfejlesztés eltérő tendenciát mutatott a 2007-2013-as pályázati sajátosságokat tekintve, részben tekintjük elfogadottnak.

6. ábra: Egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db, klaszterek)

Forrás: Saját számítás eredménye (2013)

Következtetések, javaslatok

A vidékfejlesztési támogatások lehívása alapvetően a vidéki adottságokat figyelembe véve és kivételezés nélkül történt, viszont vannak kritikus pontok. A gazdaságilag fejlettebb megyék eredményesebben pályáztak, főleg Romániában. Véleményünk szerint a 2014-2020-as programidőszakban nemzeti programok keretében megvalósuló tanácsadásokkal és szellemi tőkén alapuló tényleges segítségnyújtással ösztönözni lehetne a pályázati aktivitást a gazdaságilag elmaradottabb megyékben is. A magyar vidékfejlesztés diverzifikáltabb és hatékonyabb volt 2007-2013 között, mint a román. Több intézkedés került kiírásra, nagyobb számú és kisebb összegű projektek nyertek támogatást és a vizsgált időszakban 70%-os volt a forrásfelhasználás, a román 47%-kal szemben. A magyar klaszterek mutatók szerinti helyzete sokkal kedvezőbb, mint Romániában. A román és a magyar munkanélküliekre jutó támogatások értéke igen jelentős, ezért a támogatásokat elsősorban munkahelyteremtő beruházásokra kellene fordítani. A vizsgálatba vett változók szerinti öt-öt klaszter megyetípusoknak tekinthető.

A LEADER programra mindkét országban nagyobb hangsúlyt kell fektetni, hiszen az alulról jövő kezdeményezések nagyobb valószínűséggel jelenthetnek megoldást a vidékek régi és új problémáira. Meglátásunk szerint célszerű lenne a standard és nyilvánosan elérhető adatbázis szorgalmazása a tagországok vidékfejlesztési forrásfelhasználásáról. Kutatási eredményeink hasznos információkkal szolgálhatnak a döntéshozók számára és úgy gondoljuk, hogy mindenképpen jelzés értékűek arra vonatkozóan, hogy a 2014-2020-as vidékfejlesztési program megvalósításánál mely területekre, tényezőkre kellene jobban odafigyelni.

Hivatkozott források

- [1.] Csete L.–Láng I. (2009): *A vidék fenntartható fejlődése. A vidék fejlődésének fenntarthatósága – hétköznapi megközelítésben*. MTA Történettudományi Intézet – MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 170 p.
- [2.] Európai Bizottság (2013) http://ec.europa.eu/index_hu.htm
- [3.] Európai Unió Vidéki Chartája (1995)
- [4.] Glatz F. (2008): *Új vidékpolitika*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 270 p.
- [5.] Kerekes K.–Pakucs B.–Szócs E.–Veres E.–Vincze M. (2010): *Dezvoltare rurală. Ocuparea forței de muncă în mediul rural*. Editura Accent, Cluj Napoca, 319 p.
- [6.] Malhotra N. K. (2001): *Marketingkutató*. Műszaki Kiadó, Budapest, 904 p.
- [7.] Rechnitzer J.–Smahó Melinda: *Területi politika*. Akadémiai Kiadó, Bp., 2011, 456 old. (105 KF)
- [8.] Roberts I.–Springer B. (2001). *The Social Policy in European Union: Between Harmonization and National Autonomy*. Boulder.
- [9.] Sajtos L.–Miltev A. (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Alinea Kiadó, Budapest, 404 p.
- [10.] Sarudi Cs. (2003): *Térség- és vidékfejlesztés: A magyar térgazdaság és az európai integráció*. Agroinform, Kaposvár, 308 p.
- [11.] Schlett, A. (2013): *A mezőgazdaság szerepe a foglalkoztatásban*. előadás, „Fejlesztési stratégiák, finanszírozási alternatívák” konferencia a „A tudományos kutatások kibontakoztatása a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0002” pályázat keretében, PPKE, Budapest, (Előadás időpontja: 2013. 11. 14.)
- [12.] Vincze M. (2012): *Hogyan osszuk el a Közös Agrárpolitika tortáját?* in: Közgazdász Fórum, XV(107), 2012/4; 3-26 pp.
- [13.] www.apdrp.hu
- [14.] www.mvh.hu
- [15.] www.eurostat.hu
- [16.] www.ksh.hu
- [17.] www.insse.ro

Szerzők:

Bakos Izabella Mária

Vállalkozásfejlesztés (MA) szak

II. évfolyam

bakosizabella89@gmail.com

Tamus Antalné Dr.

főiskolai tanár

Károly Róbert Főiskola

Üzleti Tudományok Intézete

tamusne@karolyrobert.hu

Dr. Takácsné dr. habil György Katalin

egyetemi tanár

Károly Róbert Főiskola

Közgazdasági, Módszertani és Informatikai Intézet

tgyk@karolyrobert.hu

